

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

Laudatio Dei. Capvt IV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

solem, puluerem, cœlum denique pati discant.

Sed ne forum, & subsellia, aut scholas etiam semper cogitemus, extant ea tempora, & loci, quibus auditores doctis, amœnis, sculptis orationibus sunt permulcendi, & ut cum Dionysio loquar, non nihil oportet *διὰ τὴν* ex istius autem eloquentiæ supellectile petenda sunt adiumenta, quando demonstratiuum genus complexa est.

διὰ τὴν

De Genere Demonstratiuo.

CAPVT III.

Nonnus Dion. l. 3.

Demonstratiuum genus primum locum obtinet, quod ut Nilus ille Nonni; *Πότις γοῦν ἐντι χρεὶν ἐπὶ ἀστομον ὄδωρ, Ἐπὶ δὲ διὰ τομάτων εἰλεγμένον εἰς ἄλα πῖπτα.*

Est sanè Nilus fluiuorum omnium maximus, fecundissimus, & suauissimus. Quæ omnia demonstratiuo generi magnoperè congruunt.

Demonstratiui generis excellencia.

Magnitudo quæritur: omnium rerum laudes, & vituperia continet: fecunditas expetitur: nullum uerbis, aut rebus uerbis: desideratur suauitas: at tota Ciceronis, Demosthenis, Isocratis Myrothecia hoc genus exhaustit.

Procopius sophista in epist. Demonstratiue quid?

Quod si apud Procopium *χρεὶς ῥίοντα* Nilum audiuiſſi; unde *χρηστέος* appellatur à Cedreno: hic quoque fontes aut rei magna uertate diffuunt: *ἡπίετι μὲν* quidem à Grecis nuncupatur, quod totum ad pompam, &

magnificentiam natum uideatur: nam *ἰσίδωρα* dicebantur in ludis, & certan inibus oratores, poetæ, citharædi, quoribus de palina cœmulis, magna hominum frequentia certarent: nunc igitur de eam nobili, & tam spatioſo genere dicendum.

Præcepta generis Demonstratiui.

Demonstratiuum genus est, quod laudem, & vituperium continet: Ex quo laudationum præcepta, & vituperij hic tradenda sunt. In eo specto, quid laudandum, & vituperandum: & quomodo, Quatuor, teste Aristotele, cadunt in laudationem; Deus, homo, animalia, inanima. Modus, & ratio patebit in singulis.

Laudatio Dei.

CAPVT IV.

Ecce igitur, ut ait Theocritus, *ἀρχαὶ οὐδοῦ* in laudatione Dei duo spectantur: materia, & forma. Materiam hic appello argumentum laudationis. Dei puta amplissimas uirtutes: formam, ueluti modum, & characterem.

In Diuina de duo spec. banda.

In laudes diuinas: rarissimus pater dicendi ex varijs locis campus, sed in eo excellunt definitiones conglobatæ, quibus frequenter utitur Synesius, & D. Gregorius Nazianzenus. Sic autem Synesius in hymnis Deum laudat.

Deum uirtutibus conglobatis.

- Δωτορ ἐάων.*
- Ρίζα κόσμου.*
- Κέντρον ὄντων.*
- Αυτοόρουτο ἀρχά.*
- Ταμίαις πατὴρ τε ὄντων.*
- Ἐνοτήτων ἐνάς ἀγνή.*
- Μονάδων μονάς τε πρώτη.*
- Πάτερ αὐτοπάτωρ.*
- ὄντων σπέρμα.*
- Ἀξέχεια Ἐφά.*
- Παγὰ Ἐφίας.*
- Ὀμμα σεαυτοῦ.*
- Κόσμος κτιστός.*
- Κλεινῶν σφαιρωτάς ἀστέρων.*

- Dator gratiarum.*
- Radix mundi.*
- Centrum entium.*
- Ex se ortum principium.*
- Dispensator, & parens rerum.*
- Vnitatum unitas pura.*
- Monadum monas prima.*
- Pater sui pater.*
- Entium semen.*
- Veritas sapiens.*
- Fons sapientia.*
- Ocule rumpſius.*
- Mundi creator.*
- Inclitorum rotator syderum.*

Vltim

Virtutes, & ornamenta quæcunq; emicant in rebus humanis, illa, tanquam in fonte sunt in Deo, à quibus ipse commendari potest. Ex præmam illustrissimum exemplum, quod præclarè omnino, & diuinè attigit; Maximus Tyrius, nobilis Philosophus, & Rhetor, orat. de Deo, vbi Dei laudandi rationem quærit.

Maximus Tyrius, Orat. de Deo.

Καλὸν μὲν γὰρ εἶναι τὸ θεόν, καὶ τὸ καλῶν, τὸ φαινώτατον, ἀλλ' οὐ σῶμα καλὸν ἀλλ' ὄν, καὶ τῶ σῶματι ὁππῶς τὸ κάλλος. Οὐδ' εὐμενὴν καλὸς, ἀλλ' ὄν, καὶ ὁ λειμῶν καλός, καὶ ποταμὸς καλός, καὶ θαλάσσης, καὶ τῶν οὐρανῶν, καὶ τῶν οὐρανῶν θεῶν πάντων καλός, τῶτο ἐκείθεν ἔστι ἐκ πηγῆς ἀένου, καὶ ἀκράτου. χαρῶν δ' αὐτῆ μετέσχεν ἕκαστα, καλὰ, καὶ εὐαῖα, καὶ σωζόμενα, καὶ κατόρθου, αὐτὸ ἀπολείπεται ἀσχερὰ καὶ διαλυόμενα, καὶ φθειρόμενα, εἰ μὴ τῶτα ἰκανὰ ἐφρακας τὸν θεόν, εἰ καὶ μὴ πᾶς τις αὐτὸν ἀγαπῆται σὺν ὅσῳ γὰρ μοι μήτε μετέσθ, μήτε χῶμα, μήτε σχῆμα, μήτε ἄλλοτι ὕλης πάσθ.

Pulchrum Deum dices, & pulchrorum omnium pulcherrimum. Haud quidem pulchrum corpus, sed vnde pulchritudo emanat in corpora: neque etiam pulchrum pratum, sed vnde, & prata, & amnes, & mare, cælum ipsum, cælestes Dii pulchritudinem decerpunt. Eius enim pulchritudo omnis, tanquam ex perenni, purissimoque fonte, ad nos vsque delabitur, tantumque, aut fortitudinis, aut firmitatis, aut salutis, rebus in singulis inest, quantum ab eo respicuntur. Ex quo si nihilum hauriant, continuo turpes, dissolutæ, corruptæque tabescunt. Hoc tibi, si satis est, Deum ipsum inspexisti: sin minus, quænam aliâ poterunt eiusdem naturæ interpretationem proferre? Fac in eo, nec magnitudinem, nec colorem, nec figuram aliquam cogites: non aliud præterea quicquam, quod materia pati consuevit.

Deus omnia. Maximus Tyrius egregie de Deo philosophatus.

Dei varia nomina.

AD hæc accedunt illa Senecæ Natur. quest. libr. 3. vbi Deus appellatur custos, rectorque vniuersi: animus, & spiritus, fatum, causâ, prouidentia, natura mundani huius operis, Dominus, &c. de quibus inferius.

Deum laudatur ab adiunctis & effectis.

Tertia ratio laudationis diuinæ, est ab adiunctis, & effectis. In essentia laudabitur maiestas, in maiestate æternitas, in æternitate felicitas, beneficentia in creando, in regendo prouidentia, in frangendis improbis fortitudo, in puniendo iustitia, lenitas in indulgendo, in subleuandis hominum miserijs, perpetua bonitas.

Hunc locum eximie tractauit Apul. u. Met. cuius verba, & stylum non probò, ingenium in multis non respuo. Sic igitur ille, Deum in persona Isis describit.

Apuleij locus eximius de Deo.

Tu quidem sancte, & humani generis fopitator perpetue, semper fouendis mortalibus mirifice, dulcem matris affectionem miserorum casibus tribuis; nec dies, nec quies vlla, ac ne quidem momentum tuis transcurrit beneficij otiosum; qui mari, terraque protegis homines, & propulsis vitæ procellis, salutarem porrigis dexteram: qui fatorum etiam

inextricabiliter contorta retractas licia, & fortunæ mitigas tempestates, & stellarum variolos meatus cohibes, te superi colunt, obseruant inferi, tu rotas orbem, illuminas solem, regis mundum, calcas Tartarum, tibi respondent sydera, redeunt tempora, gaudent numina, seruiunt elementa: tuo nutu nutriuntur nubila, germinant semina, tuam maiestatem perhorrescunt aues cælo meantes, feræ montibus errantes, serpentes solo lærentes, ponto natantes belluæ. Idem argumentum attigit Mercurius Trismegistus. oratione V. ὁτι ἀραυὸς θεὸς φανερότατθ ἐστ:

Deum rectè laudatur ab imaginibus.

Quartum genus est satis frequens ab iconibus, siue similibus: vt cum Deus opt. max. cum sole, cum anima, cum oculo comparatur: Facimus in eo, quod solent, qui solem defixis oculis intueri non possunt, radios per nubem emissos sustineri. Ita nos cum tantæ maiestatis splendor obiuat, ad figurarum nubes, & vela confugimus.

Laudationis Dei modus.

Modus erit, non tanquam Panegyriste omnia aucupantis, sed tanquam religiosi encomiastæ, magnum illum rerum opificem admittentis potius, quàm laudantis: nihil enim ni-

enim nimis enucleandum.

Quod si alicuius diei celebritatem, & mysterium commendemus peculiare, vt Christi natalem, resurrectionem, ascensionem; gratulabimur orbi terrarum, ob commune donum, & insigne erga nos Dei beneficium, rem magna verborum dignitate aperiemus: illustrabimus ab adiunctis, à simili, à comparatione minorum, ab exemplis. Postremo, adhibebimus faces, quæ auditores in Dei amorem inflammant. Nunc grauiorum aucthorum breues aliquot, & sculptas Dei laudationes, vel potius descriptiones videamus.

D E V S.

Expressus ex D. Gregorij, Philonis, & aliorum sensibus.

Dei encomium & descriptio.

DEUS est (auditores) Deus est, æquis non malit his obstupescere, quàm loqui? vos appello, purissimi animarum cæcus, qui beatas illas sedes æternis syderibus illuminatas incolitis, non minus in æternitate felices, quàm in fœlicitate æterni: quoties in hoc speculum oculos defigitis, toties coniuictis splendore lucis obruti, & pennas ori prætenditis, vt radios veluti per nubem emissos excipiat: quos aliter sustinere non potestis. Quid igitur nos vtilissimos hominaciones facere oportebit? quoties de hoc æternæ mentis numine cogitabimus: latebras profecto suæ sibi gloriæ densissimas tenebras offudit, quas cum animus perumpere conatur, opprimitur magis, quàm lucet: mentem quippe Deus illuminat, & mentis celeritatem præteruolat, pectus accendit, nec pectoris angustijs capitur, quantumcunq; percipitur, tantundem subripitur, suaq; fuga cruciat, & illestat amatores: Deinde quæris, homule, qualis Deus sit? qualem verò tibi mente, ac cogitatione depingis? corpus (opinor) excellenti partium venustate, & compositione confurgens, cauesis, ab omni concreione mortali solutus est: pedes illi dabis? quales? igneos: quorsum? vt incredibili celeritate hæc, & illa loca collustrat, at implet omnia: manus illi tribues: quasi amplissimas: cur ita? vt accipiat, & donet quàm largissimè? sed à nemine accipit, qui omnium bonorum delicijs circumfluit, donat verò non manibus, sed munificentia: qua mundum ipsum tam magnifico partium omnium apparatu, & rarsa rerum omnium supellectile nobilitauit;

Deus non est corpus.

Dei manus munificentia: & munificentia manus Dei.

oculos assignabis? quos? celeres, flammeos, volubiles, late spectantes omnia, obscura quæque tenebrarum acerrima visus acie penetrantes: at ipse totus oculus est.

Verùm tenere in describendo aliquem modum oportet.

Pulchrum igitur Deum dices, & sapientem, & fortem, non errabis: est enim sapientie, & fortitudinis exemplar: non quidem sapiens, & fortis Angelus, sed vnde sapientia, & robur in Angelos, & homines emanat. Non pulchrum pratum est, non pulcher amnis, pulchrum mare, pulchrum etiam cœlum, sed vnde prata, & amnes, & mare, & cœlum ipsum, cœlestesque animæ pulchritudinem decerpunt: inde enim, tanquam ex perconis, purissimoque fonte ad nos vsque delabitur, tantumque decoris aut firmitatis, aut salutis, rebus singulis inest: quantum ab eius copia resperguntur: ex quo, si nihil hauriunt, continuo turpes, dissolutæ, corruptæque contabescunt.

Itaque in illo felicitatis folio collocatus, placidissimè regit omnia, & fatorum seriè admirabili prouidentia dispensat: quod si quando terrorem imis pectorum medullis incutit, quis ad eius speciem non perhorrescit? hunc aues per cœlum volitantes, sparsæ per dumeta belluæ, & immania phocarum corpora, maris fluctibus obruta pertimescunt. Graditur autem insigni maiestate, Cherubinis insidens, & ceteri ventorum turbine circumquaque raptur, sexcenta consequuntur currum millia, in quibus igneæ cohortes Angelorum copiosa luce circumfusæ radiant: Sol tanti, tamque stupendi numinis vmbra, potius quàm effigies, ad eius nomen expauescit, adamantinæ cœli portæ contremiscunt, intendunt se flammeæ nubes, & lucido horrore totum hoc spatium circumuestiunt, mugiant interim tonitruum fragores, scintillant fulgura, volitant procelle, ruunt fulmina, immixtique grandini rutili carbones depluunt: hinc discedit cœlum, hiant terrarum latebræ, terrore perfusi manes mortuorum regem sentiunt, qui vno temporis momento sexcentos mundos condere, cœdjosque vel tenuissimo halitu diffare potest.

Legendus D. Dionysius Arcopagita, cap. 4. cœlest. Hierarch. & cap. 4. de diuinis nominibus vbi de bonitate, pulchritudine, suauitate Dei infinita reperiuntur. Videndus item Tertull. de Trinitate: Trimegistus, Theodoretus, Synesius.

Ex

meratione Rhetorices, & in omnibus, absolutus ostenderit.

Primo, si eius inuentio sit fecunda, solers, ingeniosa, hominum sensibus accommodata.

Secundo, si dispositio apta, prudens, clara.

Tertio, si elocutio pura, elegans, perspicua, culta, venusta, plena, mollis, florida, suavis, in citata, gratis, omni denique verborum ornatu, & sententiarum grauitate affluens.

Quarto, si pronuntiatio elegans, venusta, decens.

Quinto, si memoria felix, firma, diuturna.

Sexto, si doceat, scribat, declamet, orat, concioneur, deliberet, legatione fungatur cum dignitate, dexterritate, facilitate, grauitate, prudentia, felicitate.

Septimo, si in certaminibus eloquentiae fuerit coronatus, ad summum si moneat, persuadeat, flectat, impellat, in animis hominum regnet, & dominetur.

Ex at praecelara laus viri eloquentis apud Lucanum, in poematio, ad Calphurnium Pisonem v. 43. Item apud Ouidium l. 2. de Ponto, Eleg. 5. ad Solanum. Apud Plinium Iuniorum l. 2. ep. 3. Apud Senecam in controuersijs de Crasso Seneca in praefatione. l. 3. apud Synesium in Dione.

Nonnulla complexus est Ausonius ad Gratianum his verbis: *Quis aut dicenda prudentius cogitauit, aut consultius cogitata disposuit, aut disposita maturius expediuit?*

Deinde, quis tenor vocis, cum incitata pronuntias, quae inflexio cum remissa, quae temperatio cum utraque dispensas? Quis Oratorum laxa, iucundius, facunda, cultius, pugnanti, densius, aur densata glomeratius dixit, aut quod est liberum cogitauit? Vellem si rerum natura pateretur, Xenophon Attice in nostrum aeuum venires, tu quid ad Cyri virtutes exequendas vorum potius, quam historiam commodasti; cum diceres, non qualis esset, sed qualis esse deberet. Si nunc in tempora ista procederes, in nostro Gratiano cereres,

quod in Cyrotuo non videbas, sed optabas.

Ausonius in actione gratiarum ad Gratianum Imperatorem. Pronuntiatio comoda.

Laus Poetae.

Capita.

Legendus est Cornelij Taciti, siue Fabij Quintilianij dialogus, qui multa habet pro Poeta, & contra Poetam. Item Sil. Italic. sub finem lib. 11. Anthol. l. 1. §. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. Luciani Genethiacon, apud Sratium. Floridus, l. 3. Lucil. c. 7. in obtretractores Poetarum.

Poeticè dicitur à Maximo Tyrio, orat. 28. *poesis quid philosophia τὸ ἄχρονον παλαιά, τὴν ἄρμονίαν ἐμμετρίῳ, τὴν γνάμην μὴ δολογικῆ; Philosophia in tempore vetusta, consonantiam metricam, argumentis fabulosa.*

Laudatur Poeta, primum si varijs linguis scribit; Graece, Latine, Gallice; si omnia poematum genera, vt epigrammata, elegias, odas, comœdias, tragœdias, satyras, heroica.

Secundo, si ingeniosus, acutus, grauis, suavis, perspicuus, si seruat in rebus spiritum, proprietatem & elegantiam in verbis, decorum in actionibus.

Tertio, si recitat, docet, scribit, mouet, delectat.

Quarto, si praemijs nobilitatus fuerit, dignitate, statura, corona, obsequijs, hymnis, sepulchro, & cæteris honoribus, quibus affecti veteres poetae leguntur.

Laus Philosophi.

Philosophiae laudem paucis complectitur M. Tullius, Tuscul. 5. sect. 5. Martianus vero Capella descriptionem habet Dialecticæ. lib. 4. vbi depingitur acri visu, & vibrantibus continua mobilitate luminibus, crinibus tortuosis, sub pallio viperinas insidias occultas.

Inter Poetas Claudianus, in consulari Mallij Theodoretij, vers. 60. locum pertexit insignem de laude philosophi. Item C. Sidonius Apollinaris, in Panegyrico Antemij, vers. 180.

Ad has quoque laudationes faces praesertim, qui Philosophorum laudes, & vitas conscripserunt, vt Eunapius Sardonius Am. stitit Idolorum filius, Porphyrius, Sotio, Plilestrus, Idenius, Ammonius Aegyptius, Dion Pythinius, Diogenes Laertius, & Lucianus Demonax.

In Logico igitur obiter commendabitur subtilitas in inueniendo, in dicendo perspicuitas, in disputando vis.

Laus.

Laudabitur Physicus, si inuenerit causas, effectus, res, rationes, regiones, & cætera, quibus vitæ civili decus, & utilitas conciliari possit.

Secundò, si res omnes naturales, cælum, ignem, aerem, aquã, terram, meteora, stirpes, arbores, herbas, animalia, eorumque affectus, figuram, proprietates, lineamenta, staturam complexus fuerit.

Tertiò, si in Physicis mechanicis sit versatus, vt si salinarius, hydraulicus, aquilegus, fluminum deriuator.

Quartò, si naturali scientia, in medicis, bellicis, politicis, rusticis, nauticis, architectonicis, iudicis, theatris, vtiliter, foeliciterque vtatur.

Ethici verò partes sunt, de lummo bono philosophari, vitia, & virtutes suis coloribus depingere, definire, distinguere, mederi affectibus, mores instituire, saluberrimis præceptis vitam regere.

Laus Medici.

Ad laudem Medicinæ in genere præstat legere vitam Galeni, ex Iulio Alexandrino collectam, Andream Tiraq. in commentarijs de nobilitate, Antonium Gueuaram, in epist. ad Doctorem Melgarim Brissonium. Sunt multa Medico-cum Physico communia, sed præterea laudatur medicus, si quid inuenerit in medicinæ inquisitione, ratiocinatione, obseruatione.

Secundò, si excellat, rem anatomicam cognoscendo, dispensando medicamenta, prædicendo, medendo, curando, &c.

Laudem, & conditiones *Iurisperiti*, vide l.

12.

Laus Mathematici.

DE Mathematicis disciplinis dixit Augustinus lib. de ordine. *quas multi sancti nesciunt quid m, & qui etiam sciunt eas, sancti nõ sunt.* Constat tamen, si legitime tractentur, earum dignitatem, & vtilitatem permagnam esse. His suffragantur Timæus Platonis, Aristoteles multis in locis, Alcinosus in Isagoge ad Doctrinam Platonis. Quin Plutarchus commemorabilem sententiam Platonis notat, *θεῶν μέγιστα πάντων γεωμετρική.*

Laudabitur Mathematicus, si musicam, perspectiuam, mechanicam, cosmographiam, geometriam calleat.

Secundò, si in astrologicis sit bene versatus, aliqua inuenerit, docuerit, scripserit.

Tertiò, si cœli motus, astrorum cursus, & conuersiones, annos, bissextum, solstitia, ecclipses, plenilunia, festos dies, recta ratione indaget, aperiat, explicet.

Quartò, si astronomia feliciter, & vtiliter in vitâ ciuili vtatur, si non sit Genethiacus, iudiciarius, prognosticus, Criticus, Chaldaeus.

Quintò, si tempestates futuras, vbertatem, fertilitatem, celebritatem loci prædicat.

Sextò, si Arithmeticam probè teneat, non nihil inuenerit, communicarit, eadem in temporum distributionibus, supputationibus, disciplinis, contractibus, mercimonijs, tributis benè vtatur, &c.

Laus Musici.

EXtat apud Cassiodorum lib. 2. variar. 48. ad Boetium Patritium præclara laus Musica. Item apud Martianum Capellam l. 9.

Laudatur Musicus ab effectis, si musicam inuentis, exemplis, scriptis illustrarit, certarit, in publicis concertationibus coronatus fuerit.

Secundò, si fidicen, citharædus, lyrista, tubicen, Choraula, tubicen.

Tertiò si in sacris, in honestis spectaculis, in prælio, cum laude cantarit.

Si musica memoriam firmarit, studia grãtiora lenierit, agrestes cieurarit, pietatem, & cultum Dei promouerit, castitatem fuerit tutatus, temperantiæ consuluerit, ad fortunam incitarit, ad prælium animarit, iram sopierit, tristitiæ nubem discusserit, &c.

Laus Theologi.

IN apice scientiarum sedet Theologia, quæ propius solem æternum respicit: vera sapientia, præ cuius luce profanæ scientiæ nihil aliud videntur, quàm marcescentes vanitates, vt appellantur à D. Ambrosio, Hexam. l. 6.

Exemplar laudibus huiusmodi esse poterit, quod habet D. Greg. Nazianz. in oratione fenebri S. Basilij, vbi eius sapientiam excellenti stylo commendat. Paucis, & byssinis verbis S. Augustini laudem complexus est Volusianus. *Legi deest, quicquid ab Augustino consigerit ignorari.*

Ab ea sic commendatur Theologus. Primò, si librorum sacrorum, si patrum orthodoxo-

Nnn 2 rum

De ijs intelligend. Tertull. Expellitur Mathematici, sicut & Angeli eorum prajudicantes stellarum nos immutabili arbitrio regi.

rum, & decretorum Ecclesiae accuratam cognitionem habeat.

Secundo, si prudenter, pie, feliciter interpretetur, viua voce, scriptis commentarijs, concionibus.

Tertio, si sublimes quaestiones de Deo, Angelis, & Christianae religionis mysterijs, quae ad scholasticam attinent disertè, subtiliter, sanctè, grauius enucleet.

Quarto, si Theologiam, quam moralem vocant, de actionibus Christianis, licitis, vel illicitis, partim vi iudicij, partim longa lectione fuerit cõplexus, si in huiusmodi quaestionibus discutiendis solers sit, & prudens, &c.

Laus Pietatis.

Scientia ad virtutes transeo. Primum locum obtinet pietas, de qua Synesius in libro ad Imperatorem Arcadium, de regno.

Ευσέβεια δὲ πρῶτον ὑποβεβλήτω, κρητὶς ἀσφαλὴς ἐφ' ἧς ἐστὶ τὸ ἀγαθὸν ἔμπεδον. Hæc basis firma est, cui imperij, & vitæ priuatae simulachrum insistit.

Vi est autem cultus erga Deum, huius partes sunt amor Dei, timor, & honor, testatus fide, spe, charitate, & officijs iustitiæ Christianæ.

Secundo, hæreos odium, zelus propagandæ religionis Christianæ.

Tertio, preces, supplicationes, orationes, religiosæ, cum frequentia, constantia, perseuerantia, vehementia, feruore, ardore.

Quarto, grati animi significatio erga Deum, votiuæ, vel liberae, corporis voluntaria afflictatio, castitas, paupertas, obedientia, peregrinatio religiosa, honores Ecclesiasticis habitibus, librorum sacrorum, templorum, imaginum cultus, &c.

Nonnulla attingit Ausonius ad Gratianum, Nullum quidem diem ab adolescentia tua, nisi adorato Dei numine, & voti reus, & illicito absolutus egisti, lotis manibus, mente pura, immaculabili conscientia, & quod in paucis est, cogitatione sincera (inde castitas Imperatoris) Operto, conclusis tui, non sanctior ara Vestalis, non Pontificis cubile castius, nec puluarum flaminis tam pudicum.

Addit de modestia. Cuius vnquam egressus auspiciator fuit, aut incessus modestior, aut habitudo cohibitor, aut familiaris habitus condecentior.

Laus Prudentia.

Prudentia, quæ à Synesio ἀπασῶν ἀρετῶν βασιλικωτέρα dicitur, ab Aristotele definitur, Ἐξῆς μετὰ λόγῳ ἀληθοῦς, κατὰ ἀγαθὰ ἀνθρώπινα, καὶ κατὰ πρακτικὴν. Habitus cum recta ratione, in bonis, malisque actiuus.

Laudabuntur in prudente octo virtutes administræ prudentiæ, memoria, intelligentia, docilitas, solertia, ratio, prouidentia, circumspectio, cautio.

Memoria, est cognitio rerum præteritarum.

Intelligentia presentium. Docilitas notitia per institutionem comparata.

Solertia, quæ est ingenij in inueniendo, & coniungendo sagacitas.

Ratio, quæ argumentatione, & ratiocinatione concluditur.

Prouidentia, est ipsa dispositio rerum ad finem consequendum idonearum.

Circumspectio, est ad circumstantias rei ipsius, de qua agitur, attentio.

Cautio denique, molitio quædam mentis, aduersus ea, quæ sese obijciunt impedimenta.

Et hæc de ipsa virtute considerantur.

Quod verò ad obiecta pertinet, vel est in rebus priuatis, circa coniugem, sobolem, fortunas, rei familiaris administrationem, in venditionibus, emptionibus, commutationibus, locationibus, ære alieno dissoluendo, diuitijs conseruandis.

Vel in publicis extra bellum, in legibus ferendis, non ferendis, abrogandis, seditionibus comprimendis, conseruandis ciuitatibus, reconciliandis, tributis, vectigalibus, iudicijs disponendis.

In militia, in bellis suscipiendis, non suscipiendis, tempore, loco, rei gerendæ modo, captandis, occultandis suis consilijs, hostilibus detegendis, eludendis, militibus deligendis, exercendis, animandis, parandis armis, vasis, machinis, impedimentis, classibus, commectibus, stipendijs, acie instruenda, pugna pugnanda, victoria moderanda. Attingit nonnulla Plinius in Traiano.

Hoc veri Principis atque etiam Consulis reconciliare æmulas ciuitates, tumentesque Populos non Imperio magis, quam ratione compef-

Octo virtutes in prudentia committuntur diligenter notanda.

Pietatis partes & natura.

Ausonius in actione gratiarum ad Imperatorem Gratianum.

compescere. Intercedere iniquitatibus magistratum, infectumque reddere quicquid fieri non oportuit. Postremo velocissimi syderis instar, omnia inuisere, omnia audire, & undecunque inuocatum statim velut numen adesse: Talia esse crediderim, quae ipse mundi parens temperat nutu, si quando oculos dimisit in terras, & facta mortalium inter diuina opera numerare dignatus est, quibus nunc per te liber, solutusque caelo tantum vacat, postquam te dedit, qui erga hominum genus vice sua fungeris: fungeris enim, sufficisque mandatis, cum tibi dies omnis summa cum utilitate nostra, cum tua laude condonatur.

Laus actionum, & laboris, in tuenda republ.

Latinus Pacatus in panegyri Constantini.
Latinus Pacatus virum egregijs districti negotijs sic effert laudibus.
Gaudent profecto diuina perpetuo motu, & iugi agitatione se vegetat aeternitas, & quicquid homines vocamus laborem, vestra natura est, vt indefessa vertigo caelum rotat, vt maria aestibus iniquita sunt, & stare sol nescit, ita tu Imperator continuatis negotijs, & in se quodam orbe redeuntibus semper exercitus es.

Laus iustitiae.

In facie aurea.
Magna imprimis iustitiae veneratio, nec immerito *Ἐπιούριος ἀστὴρ ἀγδίζεις*, monet Argentarius Anthol. l. 4. cuius faciem auream, & aures oculos fecit Pindarus apud Athenarum lib. 12.

Iustitiae enim comitum.
Haec certe, (vt ait Cyprianus, lib. 12. de abusionibus) est pax populorum, tu tamen patriae, immunitas plebis, munimentum gentis, cura languorum, gaudium hominum, temperies aeris, serenitas maris, terrae fecunditas, solatium pauperum, de cuius laude scripsit Libanius Oratione singulari, & praecleara habet Tull. lib. 2. officiorum sect. 39. & 40.

Est autem virtus vnicuique suum tribuens, quae in tres partes diuiditur: Vna naturalis est, quam ab ipsa natura accepimus; altera legitima, quae est ex constitutione Principis, aut populi autoritate sancita; tertia posita est in consuetudine, quae ius continet, sine lege propter antiquitatis obseruantiam vsitata.

Iustitia patris & laudationis capta.
Iustitia naturalis in sex quoque partes distribuitur: Prima est religio, iustitia erga Deum, & vis quaedam menti insita, quae Dei metu, & sacrorum ceremonijs hominem regit.

Δικαιοσύνης τὸ ἀλλοῖον ἐν τῇ πρὸς θεοῦ εὐσεβείᾳ, inquit Porphyrius, lib. de abstinentia à carnibus.

Secunda pietas, Iustitia, quae Deo, patriae, parentibus, amicis, affinis, diligens cultus, ac debita redditur obseruantia, & charitas.

Tertia, gratia officiorum bonorum, amicitiarum memoria, & remuneratio.

Quarta, vindicatio, qua iustitia vim, aut contumeliam defendendo propulsat, aut in scelera animaduertit.

Quinta, obseruantia, & veneratio maiorum, vt sacerdotum, & senum.

Sexta, veritas, in dictis, simplicitas, & fides.

Partes iustitiae sunt, maxime eius, quae in vindicando, & defendendo posita est, iustos & insontes tueri; iniustos, & noxios persequi: accusando, deferendo, cognoscendo, inquirendo, damnando, supplicijs afficiendo: Acta, contractus, leges, decreta publica, pacta iusta sancire, & sancita defendere, iniusta rescindere, antiquare, abrogare, scelus iniustum tollere, res, & fortunas legitimis dominis reddere, nummos adulterinos tollere, mensuras, & pondera aequare, iustam distributionem facere, dignis digna tribuere, fidem seruare patriae, principi, magistratibus, popularibus, ciuibus, externis, domesticis, hostibus, gratiam bene meritis referre.

Laus fortitudinis.

Fortitudo murus est Semiramidis, quo vita aduersus tot impendentes malorum procellas munitur.

*Durus, vt illex, iunsa bipennibus.
Nigra feracis frondis in Algido,
Per damna, per caedes ab ipso
Ducit opes, animumque ferro,*

Et hoc putat esse pati, quod *κατὰ δαίμονα φέρειν* *ἢ* *ἰσὺς ἐνοσσομένη*, vt ait Nazianz. in tetraſtichis, Est autem virtus, qua res mortiferas, & *ἀνεπιτηνά*, mortemque ipsam contemnimus.

Fortitudinis quatuor sunt species, quarum splendor est maximus; magnanimitas, fiducia, patientia, perseverantia.

Magnanimitas est exaggerata animi quaedam moderatio, qua res magnas & aggredimur, & administramus.

Fiducia est, per quam magnis, & honestis rebus

N n n 3 ; rcbus

rebus animus multum in se latere praesidij, Deo semper auspice existimat.

Patientia est rerum aduersarum honestatis causa, perperessio voluntaria, & diuturna.

Perseuerantia est continuus vitae tenor in rebus honestis, & magnis.

Partes igitur fortitudinis sunt, moderatio in vtraque fortuna, aggressio rerum periculofarum, vt hostium, latronum, ferarum, incendionum, &c. defensio virium, armorum, vexillorum, &c. tolerantia animi molestiae, dolorum corporis, inedia, sitis, morbi, laboris, algoris, vulnere, verberum, tormentorum, ignium, paupertatis, ignominiae, naufragiorum, &c.

Laus Temperantiae.

FRANUM porro aureum temperantia, quae *ἐν τῇ τῷ ἀσθενεῶν πολυφωνίᾳ παρέχει νόον*. Est enim rationis in libidine, atque in alios non rectos, animi impetus, firma, ac moderata dominatio.

Temperantiae partes tres sunt, continentia, clementia, & modestia.

Continentia est, qua ratione, & consilio continentur cupiditates.

Clementia, lenitas in puniendo.

Modestia est pudor honestus, & in honoribus moderatio.

Huius igitur munus est, frænare cupiditates, maximè uerem, linguam, gulam, iram: frugalitatem, & sobrietatē exercere in cibo, potuque, abstinentiam à cupedijs, & opiparis condimentis, alios praeterea ad temperantiā incitare verbis, exemplo, legislatione, interdico, frui temperantiae commodis, flore, & integritate corporis, suauitate castimoniae, declinare prauas consuetudines, libros obscænos, cantiones, imagines, spectacula impudica, integrum castimoniae florem tueri, studio literarum, labore corporis, abstinentia, siti, inedia, modesto vestitu, fuga, & latibris.

Nonnulla assequutus est Latinus Pacatus, insignis orator, in Panegyrico Theodosij.

An quis ferret moleste, ad Principis senis modum coerceri? aut subtractum doleret sibi de priuata luxuria, cum videret Imperatorem rerum potentiam, terrarum, hominumque dominum, parcē, contentaque uiuentem, modico, & castrensi cibo ieiunia longa solantem? Ad hæc aulam omnem Spartanis gymnasijs duriorem, laboris, patientiae, fru-

galitatis exemplis abundantem neminem inueniri, qui auderet ad penum regium flagitare, remotorum litorum piscem, peregrini aeris uolucrem, alieni temporis florem, & cetera planè egregia.

Tandem addit. Tuæ, Imperator, epulæ mensis communibus parciores locorum, ac temporum fructibus instruuntur. Hinc certati in omnes luxuriæ pudor, parcimonie cultus inoleuit, & quiescentibus legum sumptuariarum minis, subit quandoque priuatum sui pœnitentia.

Laus Clementiae.

CLEMENTIA Dei natura est, virtus vna ex Clementia omnibus maximè amabilis, in cuius commendationem extat præclara Themistij oratio, de humanitate Theodosij Imperatoris, habita in Senatu.

Nonnulla item attigit Chrysof. in orat. Flauiani, homil. 20. ad populum Antiochenum.

Multa quoque, & præclara habet Claudianus in Panegyri Manlij Theodorici, iuxta vers. 210.

Sed quis artifex laudem clementiae melius tyrones docebit, quam M. Tullius orat. pro M. Marcell. nu. 8.

Domuisti gentes immanitate barbaras, multitudinè innumerabiles, locis infinitas, omni copiarum genere abundantes, sed tamè ea uicisti, quæ & naturam, & conditionem, vt uinci possent, habebant.

Nulla est enim tanta vis, tanta copia, quæ non feruo, ac viribus debilitari, frâgiquè possit. Verum animum uincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare, aduersarium nobilitate, ingenio, virtute præstantem, non modò extollere iacentem, sed etiam amplificare eius pristinam dignitatem: hæc qui facit, non ego cum summis uiris comparo, sed simillimum Deo iudico.

Hanc eandem virtutem egregiè laudat Aristides in panegyrico Marci Aurelij Antonini ubi ait;

Ἡμερότητι, καὶ ἐπιεικείᾳ διενήνοχεν ἀπάντων βασιλέων. ὥστε μικρόν μὲν οἷα πάντης, μικρόν δὲ οἷα ποιμὴν τῶν ἀλλῶν εἶπεῖν εἶνα.

LAU

Laus liberalitatis.

Liberalitatis, & munificentia splendor est maximus: est enim, ut verbis Nicetae vtar (λέγει ββουο και άλλουα φιλοδωριαι. Laudatur autem ab effectis, in quibus considerantur & ea quae erogantur, & in quos erogantur. Elucet igitur magnificentia in vrbibus condendis, reparandi, in aquarum, fluminum, lacuum deviationibus, expurgationibus, in templis, monasterijs, xenodochijs, scholis, gymnasijs extruendis, theatris, amphitheatris, circis, vijs publicis munitis, sternendis, incidendis, in portibus, arcibus, turribus, vallibus, moenibus, aggeribus, in portibus, balneis, hermis, viuarijs, horris, bibliothecis, in ararijs, portibus, naualibus, horreis, cellis, aqae ductibus, puteis, in armis, machinis, vestimentis, pompis, ludis, nuptijs, conuiuijs, in quibus nimis plerumque munifici sunt homines.

In sepulchris, aris, b. isterijs, sacra suppellectile, imaginibus, picturis, obeliscis, colossis. Liberalitas non aqae sumptum facit, ac munificentia: liberalitatis tamen est dare vlimēta, agros, domos, pecunias, vestes stragulas, libros, vasa, vestigalia, redditus, decimas, primitias, priuilegia varia, religiosi, pauperibus, orphanis, amicis, hostibus, exiubus, captiuis, viris litteratis.

Humilitas ab vno Et b. nicorū An. tustone habita est pro summo bo no.

Humilitatem Rhetores, & Philosophi profici vix agnouerunt, quanquam Theodoretus in oratione de sine & iudicio refert Antisthenem summum bonum posuisse in άτιψία, quoniam recte designatur humilis.

Huius partes sunt sacerdotia, dignitates, regna, imperia, vestitus honorificos, triumphos, trophaea, statuas, imagines, titulos, elogia magnifica negligere, honores declinare, quod multi fecerunt latebris, fuga, morbi praetextu, mutilatione, item de se demisse sentire, loqui, ad seruilia munia se abijcere.

Et haec de laudibus personae secundum virtutes animi, & corporis fatis.

Humilitas partes.

Vituperatio. Ex contrarijs, vt apparet, locis petitur, nec alijs, aut plenioribus indiget preceptis. Tantum illud prudentes oratores obseruant, vt ad vituperandum necessitate potius ducti, quam sua natura incitati videantur. Deinde, vt à maledictis triualibus abstineant: Tertio, vt nihil conuictorum temere effundant, sed quicquid dixerint, certis addicant rationibus.

Nam improbum, & perfidum, & impium, & caetera id genus aliquem dicere, nihil verò demonstrare, rixari est muliercularum, aut puertorum more, quod recte notauit Demosthenes Olynthiaca secunda. τὸ μὲν οὖν ἐπισηκον καὶ ἀπίστον χαλεπὸν αἰεὶ τὰ πεπραγμένα δεικνύται, λοιδορίαν εἶναι τις ἀνέφησε κενὴν δικαίως. τὸ δὲ πᾶν ὅσα πῦσσιν ἐπραξε διεξιόντα, ἐφ' ἀπάσιν τότοις ἐλέγχειν, καὶ βραχέως λόγῳ συμπεραίνει δεῖδαι καὶ δοῦν ἐνεκα ἡγέμευα συμαρῆναι εἰρηκῶνα. Nunc quoniam hoc ipso loco nobilissimi Rhetores tradunt Panegyricarum, nuptialium, natalitiarum denique orationum methodum, hanc ex Dionysio Halicarnass. subiiciam.

ARS PANEGRICORVM M. Nuptialium, & natalitiarum Orationum.

Ex Dionysio Halicarnassensi. De Panegyri.

Graeca incipiunt πανηγυριε εὐρημα ἡ καλε: que quoniam nihil ad elegantiam faciunt, omittimus, ea tantum indicantes, quae signanter in auctore dicta fuerint.

Oeconomia, & distributio.

CAPVT VIII.

In praefatione ostendit, quid sit panegyris, & quae eius inuentio. An esse, εὐρημα καὶ δῶρον θεῶν εἰς ἀνάπαυσιν τὴν περὶ τὸν βίον μεζῶντων παραδιδουμένη. Propie autem Panegyres dici celebres conuentus, & ludos, quorum finis τέρψις, καὶ ψυχαγωγία. Addit Athletas, & Musicos. Μουσῶν καὶ Ἀπολλωνοῦ ὁπαλοῦς ornare Panegyres, sed maxime viros doctos, & eloquentes: deinde ad praeccepta delibitur.

Panegyris quid?

Panegyrica: orationis methodus.

Primo, Dii panegyris praesides laudandi, & hoc est, inquit, πρωταρχῶν θεῶν τιμαυγες προκεκμηδον τῶ λόγῳ, sed ista: falsorum numinum laudationes loage à Christianis exulent, qui speciosissima in Deo, & sanctis naeti sunt argumenta. Plenus est autem Antistides haru laudationu exemplis, e quibus imitatio.

quemadmodum comparasti, cum tecum in-
 diam, tecum ferrent sitim, cum in illa medi-
 tatione campestri militatibus turmis impe-
 ratorum puluerem, sudoremque misceres,
 nihil à ceteris, nisi robore, ac præstantia disfa-
 gens, cum eminens libero Marte tela vibrares,
 nunc vibrata susciperes, alacer virtute mili-
 tum, & lætus, quoties, aut cassidi tuæ, aut cly-
 peo grauior ictus incideret, laudabas quippe
 ipse ferientes, hortabarique ut auderent, & au-
 debant, iam cum spectator, moderatorque
 incuntium certamina virorum, arma compo-
 neres, tela tentares, ac si quid durius accipienti
 videretur ipse vibrares. Sed quis disertus ar-
 tem militarem exulit, quam Cicero, in suo
 Pomp. pro lege Manilia num. 28.

Quis igitur hoc nomine scientior vnquam,
 aut fuit, aut esse debuit, qui è ludo, atque pue-
 ritie disciplina, bello maximo, atque acerrimis
 hostibus, ad patris exercitium, atque in
 militiæ disciplinam profectus est? qui extrema
 pueritia miles fuit summi Imperatoris? Ine-
 unte adoleſcentia, maximi ipse exercitus Im-
 peratoris qui sapius cum hoste conflixit, quàm
 quispiam cum inimico decertauit? plura bel-
 la gessit, quam alij legerunt? plures prouincias
 consecit, quàm alij concupiuerunt? Cuius a-
 dolescentia ad scientiam rei militaris, non
 alienis præceptis, sed suis imperijs: non offen-
 sionibus belli, sed victorijs: non stipendijs, sed
 triumphis est traducta? Quod denique ge-
 nus belli esse potest, in quo illum non exer-
 cuerit fortuna reip. Ciuile, Africanum, Tran-
 salpinum, Hispaniense, mistum ex ciuili-
 bus, atque ex bellicosissimis nationibus, ser-
 uile, nauate, varia, & dispersa genera, & bel-
 lorum, & hostium non solum gesta ab hoc
 vno, sed etiam confecta, nullam rem esse de-
 clarant, in vsu militari positam, quæ huius vi-
 ri scientiam fugere possit. Iam verò virtuti
 Cnei Pompeij, quæ potest par oratio inueni-
 ri? quid est, quod quisquam aut dignum illo,
 aut vobis nouum, aut cuiquam inauditum
 possit afferre. Neque enim illæ sunt solæ vir-
 tutes Imperatoriæ, quæ vulgò existimantur,
 labor in negotijs, fortitudo in periculis, indu-
 stria in agendo, celeritas in conficiendo, con-
 silium in prouidendo, quæ tanta sunt in hoc
 vno, quanta in reliquis Imperatoribus, quos
 aut audiimus, aut vidimus, non fuerunt, Tes-
 tus est, & cæter. De Casaris bellica
 peritia, vide Sueton.

Laus à varijs artibus & scientijs.

In qua delineantur primis veluti apicibus
 capita, quibus scientiæ, & virtutes com-
 mendari solent,

Grammaticæ.

DE laude Grammaticæ legendus Capella
 lib. 2. Diomedes in epist. ad Athanasium.
 Diodorus libr. 12. in Charondas legibus.
 C. Suet. de illustribus Grammaticis, & de
 Criticis. Mercur. 6. variat. cap. 1.

In Grammatico verò primùm laudabuntur *Grammari-
 ca laus.*
 inuenta, si quæ in literarum figuris, potestate,
 vocum significatione, nominum expositione
 prudenter excogitarit.

Secundo, documenta, si viua voce, si scrip-
 tis, si vsu, & consuetudine hominum docue-
 rit linguas, literas, authores.

Tertio, si quam purè loquatur, & scribat.
 Quarto, si linguas multas, si præstantes, vt
 Hebraicam, Græcam, Latinam calleat.

Quinto, si subtiliter etymologias accessat
 à fontibus, ambiguas & obscuras, magna in-
 genij dexteritate illustret.

Sexto, si profunda in eo historicorum, &
 poetarum lectio, si subtilitas in interrogando,
 alacritas in disputando, prudentia in inter-
 pretando. Grammatica enim, vt ait Philo, lib.
 de Cherub. ποιητικὴν ἐρευνᾶσα, καὶ παλαιῶν
 πράξεων ἰστορίας μεταδιώκονσα.

Laus Rhetoris, siue Oratoris.

PHilo eodem libro de Cherub, paucis om- *Rhetoricæ*
 nem vim Rhetoricæ complexus est: Ρητο- quid: καὶ
 ρικὴ ἢ τὰς τε ἐν ἐκάστοις δεινότητας δεξιᾶν *Philone,*
 σα, καὶ πᾶσαν τὴν πρῶτασαν ἐρμηνείαν
 ἐφαρμόζονσα, τὸν ὄντως, καὶ περιπαλοῦσας, καὶ
 ἐμπροσθεν ἀνέτας, καὶ ἠϊονίας, καὶ στωμιλίας, καὶ
 τὴν περὶ γλώττων, καὶ ταφανητήρια δεξνα εὐ-
 πραγίας περιποιῶσα.

Explorat vim omnem dicendi, & vnicui-
 que argumento propriam accommodat elo-
 cutionem: præterea contentiones, & affectus
 vehemenssimos, & remissiones, & suauita-
 tes, & delicatas lepores, & pronuntiationis ar-
 tificium dispensat.

Laudabitur ergo Rhetor à partium enu-
 mra.

meratione Rhetorices, & in omnibus, ab-
solutus ostenditur.

Primò, si eius inuentio sit foecunda, solers,
ingeniosa, hominum sensibus accommodata.

Secundò, si dispositio apta, prudens, clara.

Tertiò, si elocutio pura, elegans, perspicua,
cultura, venusta, plena, mollis, florida, suavis, in-
citata, grauis, omni denique verborum orna-
tu, & sententiarum grauitate affluens.

Quartò, si pronuntiatio elegans, venusta,
decens.

Quintò, si memoria felix, firma, diutur-
na.

Sextò, si doceat, scribat, declamet, oret, con-
cionetur, deliberet, legatione fungatur cum
dignitate, dexteritate, facilitate, grauitate, pru-
dentia, felicitate.

Septimò, si in certaminibus eloquentiae
fuerit coronatus, ad summum si moneat, per-
suadeat, flectat, impellat, in animis hominum
regnet, & domineretur.

Exat praecelara laus viri eloquentis apud
Lucanum, in poematio, ad Calphurnium Pi-
sonem v. 43. Item apud Ouidium l. 2. de Pon-
to, Eleg. 5. ad Solanum. Apud Plinium Iunio-
rem l. 2. ep. 3. Apud Senecam in controuersijs
de Crasso Seuero in praefatione. l. 3. apud Sy-
necsum in Dione.

Nonnulla complexus est Ausonius ad Gra-
tianum his verbis: *Quis aut dicenda* prudenti-
us cogitauit, aut consultius cogitata disposu-
it, aut disposita maturius expediuit?

Deinde, quis tenor vocis, cum incitata
pronuntiatio, quae inflexio cum remissa, quae te-
peratio cum veraque dispensatio? Quis Orato-
rum laeta, iucundius, sacunda, cultius, pugnā-
tia, densius, aut densata glomeratius dixit, aut
quod est liberum cogitauit? Vellem si rerum
natura patereretur, Xenophon Attice in nostrū
æuum venires, tu quid ad Cyri virtutes exe-
quendas vorum potius, quam historiam com-
modasti, eū diceres, non qualis esset, sed qual-
is esse deberet. Si nūc in tempora ista proce-
deres, in nostro Gratiano cernebas,

quod in Cyro tuo non
videbas, sed op-
tabas.

*Ausonius
in actione
gratiarum
ad Gratia-
num impe-
ratorem.
Pronuntia-
tio com-
moda.*

Laus Poetae.

Capita.

Legendus est Cornelij Taciti, siue Fabij
Quintiliani dialogus, qui multa habet pro
Poeta, & contra Poetam. Item Sil. Italic. sub fi-
nem lib. II. Anthol. l. I. ep. 115. Luciani
Genethliacon, apud Slatium. Floridus, l. 3. luc-
cis. c. 7. in obtretractores Poetarum.

Poeticè dicitur à Maximo Tyrio, orat. 28. *Poesis quid*
φιλοσοφία τὰ ἐν χρόνῳ παλαιά, τὴν ἄκρμονίαν
ἔμμετ, & τὴν ἰνάμην μωδολογίαν, Philoso-
phia est poro vetusta, consonantia metrica, ar-
gumento fabulosa.

Laudatur Poeta, primum si varijs linguis
scribit; Graecè, Latine, Gallicè; si omnia poe-
matum genera, vt epigrammata, elegias, odas,
comcedias, tragcedias, satyras, heroica.

Secundò, si ingeniosus, acutus, grauis, sua-
uis, perspicuus, si seruat in rebus spiritum,
propriatam & elegantiam in verbis, decorū
in actionibus.

Tertiò, si recitat, docet, scribit, mouet, de-
lectat.

Quartò, si praemijs nobilitatus fuerit, dig-
nitate, statua, corona, obsequijs, hymnis, se-
pulchro, & cæteris honoribus, quibus affecti
veteres poetae leguntur.

Laus Philosophi.

Philosophiae laudem paucis complectitur
M. Tullius, Tuscul. 5. sect. 5. Martianus ve-
rò Capella descriptionem habet Dialecticae,
lib. 4. vbi depingitur acri visu, & vibrantibus
continua mobilitate luminibus, crinibus tor-
tuosis, sub pallio viperinas insidias occultas.

Inter Poetas Claudianus, in consulari Mal-
lij Theodoretii, vers. 60. locum pertexit in-
signem de laude philosophi. Item C. Sidonius
Apollinaris, in Panegyrico Antemij, vers.
180.

Ad has quoque laudationes faces preferunt,
qui Philosophorum laudes, & vitas conscrip-
serunt, vt Eunapius Sardinus Antisthenis Ido-
lorum filius, Porphyrius, Sorio, Philostratus
Lenius, Ammonius Aegyptius, Dion Bythi-
nius, Diogenes Laertius, & Luciani Demo-
stax.

In Logico igitur obiter commendatur
subtilitas in inueniendo, in dicendo perspicui-
tas, in disputando vis.

Laus.

Laudabitur Physicus, si inuenerit causas, effectus, res, rationes, regiones, & cætera, quibus vitæ ciuili decus, & vtilitas conciliari possit.

Secundò, si res omnes naturales, cœlum, ignem, ærem, aquã, terram, meteora, stirpes, arbores, herbas, animalia, eorumque affectus, figuram, proprietates, lineamenta, staturam complexus fuerit.

Tertiò, si in Physicis mechanicis sit versatus, vt si salinarius, hydraulicus, aquiregus, fluminum deriuator.

Quartò, si naturali scientia, in medicis, bellicis, politicis, rusticis, nauticis, architectonicis, ludicis, theatris, vtiliter, feliciterque vtatur.

Ethici verò partes sunt, de summo bono philosophari, vitia, & virtutes suis coloribus depingere, definire, distinguere, mereri affectibus, mores instituire, saluberrimis præceptis vitam regere.

Laus Medici.

Ad laudem Medicinæ in genere præstat legere vitam Galeni, ex Iulio Alexandrino collectam, Andream Tiraq. in commentarijs de nobilitate, Antonium Gueuaram, in epist. ad Doctorem Melgarim Brissonium. Sunt multa Medico cum Physico communia, sed præterea laudatur medicus, si quid inuenerit in medicinæ inquisitione, ratiocinatione, obseruatione.

Secundò, si excellat, rem anatomicam cognoscendo, dispensando medicamenta, prædicendo, medendo, curando, &c.

Laudem, & conditiones *Iurisperiti*, vide l. 12.

Laus Mathematici.

DE Mathematicis disciplinis dixit Augustinus lib. de ordine: *quas multi sancti neficiunt quid m, & qui etiam sciunt eas, sancti non sunt.* Constat tamen, si legitime tractentur, earum dignitatem, & vtilitatem permagnam esse. His suffragantur Timæus Platonis, Aristoteles multis in locis, Alcinosus in Isagoge ad Doctrinam Platonis. Quin Plutarchus commemorabilem sententiam Platonis notat, *θεὸν μάλα καὶ πάντων γεωμετρεῖν.*

Laudabitur Mathematicus, si musicam, perspectiuam, mechanicam, cosinographiam, geometriam caueat.

Secundò, si in astrologicis sit bene versatus, aliqua inuenerit, docuerit, scripserit.

Tertiò, si cœli motus, astorum cursus, & conuersiones, annos, bissextum, solstitia, ecclespes, plenilunia, festos dies, recta ratione indaget, aperiat, explicet.

Quartò, si astronomia feliciter, & vtiliter in vtra ciuili vtatur, si non sit Genethiacus, iudiciarius, prognosticus, Criticus, Chaldeus.

Quintò, si tempestates futuras, vbertatem, fertilitatem, celebritatem loci prædicat.

Sextò, si Arithmeticam probè teneat, non nihil inuenerit, communicarit, eadem in temporum distributionibus, supputationibus, disciplinis, contractibus, mercimonijs, tributis bene vtatur, &c.

Laus Musici.

EXTat apud Cassiodorum lib. 2. *variar.* 40. ad Boetium Patritium præclara laus Musica. Item apud Martianum Capellam l. 9.

Laudatur Musicus ab effectis, si musicam inuentis, exemplis, scriptis illustrarit, certarit, in publicis certaminibus coronatus fuerit.

Secundò, si fidicen, citharædus, lyrista, tibicen, Choraula, tubicen.

Tertiò si in sacris, in honestis spectaculis, in prælio, cum laude cantarit.

Si musica memoriam firmarit, studia grauiora lenierit, agrestes cicurarit, pietatem, & cultum Dei promouerit, castitatem fuerit tutatus, temperantiæ consuluerit, ad fortitudinem incitarit, ad prælium animarit, iram sopierit, tristitiæ nubem discusserit, &c.

Laus Theologi.

IN apice scientiarum sedet Theologia, quæ propius solem æternum respicit: vera sapientia, præ cuius luce profinæ scientiæ nihil aliud videntur, quàm marcescentes vanitates, vt appellantur à D. Ambrosio, Hexam. l. 6.

Exemplar laudibus huiusmodi esse poterit, quod habet D. Greg. Nazianz. in oratione funebri S. Basilij, vbi eius sapientiam excellenti stylo commendat. Paucis, & byssinis verbis S. Augustini laudem complexus est Volusianus. *Legs deest, quæ quid ab Augustino conigerit ignorat.*

Ab ea sic commendatur Theologus. Primò, si librorum factorum, si patrum orthodoxo-

De ijs intelligendus Tertull. Expellat ne Mathematici, sicut & Angeli eorum præsumentes stellarum nos immutabili arbitrio agi.

rum, & decretorum Ecclesie accuratam cognitionem habeat.

Secundò, si prudenter, piè, feliciter interpretetur, viva voce, scriptis commentarijs, concionibus.

Tertiò, si sublimes quæstiones de Deo, Angelis, & Christianæ religionis mysterijs, quæ ad scholasticam attinent disertè, subtiliter, sanctè, grauitèr enucleet.

Quartò, si Theologiam, quam moralem vocant, de actionibus Christianis licitis, vel illicitis, partim vi iudicij, partim longa lectione fuerit cõplexus, si in huiusmodi quæstionibus discutiendis solers sit, & prudens, &c.

Laus Pietatis.

Scientia ad virtutes transeo. Primum locum obtinet pietas, de qua Synesius in libro ad Imperatorem Arcadium, de regno.

Ευπίθεια ἢ πρῶτον ὑποβεβλήτω, κρηπίς ἀσφαλὴς ἐφ' ἧς ἐκείναι τὸ ἀγαθὸν ἐμπεδόν. Hæc basis firma est, cui imperij, & vitæ priuata simulachrum insidit.

Pietatis partes & muner.

Vt est autem cultus erga Deum, huius partes sunt amor Dei, timor, & honor, testatus fide, spe, charitate, & officijs iustitiæ Christianæ.

Secundò, hæreseos odium, zelus propaganda religionis Christianæ.

Tertiò, preces, supplicationes, orationes religiosæ, cum frequentia, constantia, perseuerantia, vehementia, seruire, ardore.

Quartò, grati animi significatio erga Deum, votiua, vel libera, corporis voluntaria afflictatio, castitas, paupertas, obedientia, peregrinatio religiosa, honores Ecclesiasticis habitij, librorum factorum, templorum, imaginum cultus, &c.

Auson. in actione gratiarum ad Imperatorem Gratianum.

Nonnulla attigit Ausonius ad Gratianum, Nullum quidem diem ab adolescentia tua, nisi adorato Dei numine, & voti reus, & illicò absolutus egisti, lotis manibus, mente pura, immaculabili conscientia, & quod in paucis est, cogitatione sincera (inde castitas Imperatoris) Operto conclaui tui, non sanctior ara Vestalis, non Pontificis cubile castius, nec puluinar flaminis tam pudicum.

Addit de modestia. Cuius vnquam egressus auspicator fuit, aut incessus modestior, aut habitudo cohibitor, aut familiaris habitus condecorior.

Laus Prudentia.

Prudentia, quæ à Synesio ἀπασῶν ἀρετῶν βασιλικωτέρα dicitur, ab Aristotele definitur, Εἴης μετὰ λόγου ἀληθοῦς, κατὰ ἀγαθὰ ἀνθρώπινα, καὶ κακὰ πρακτικῆ. Habitus cum recta ratione, in bonis, malisque actiuus.

Octo virtutes in prudentia committuntur diligenter notanda.

Laudabuntur in prudente octo virtutes administræ prudentiæ, memoria, intelligentia, docilitas, solertia, ratio, prouidentia, circumspectio, cautio.

Memoria, est cognitio rerum præteritarum.

Intelligentia præsentium. Docilitas notitia per institutionem comparata.

Solertia, quæ est ingenij in inueniendo, & conijciendo sagacitas.

Ratio, quæ argumentatione, & ratiocinatione concluditur.

Prouidentia, est ipsa dispositio rerum ad finem consequendum idonearum.

Circumspectio, est ad circumstantias rei ipsius, de qua agitur, attentio.

Cautio denique, molitio quædam mentis, aduersus ea, quæ sese obijciunt impedimenta.

Et hæc de ipsa virtute considerantur.

Quod verò ad obiecta pertinet, vel est in rebus priuatis, circa coniugem, sobolem, fortunam, rei familiaris administrationem, in venditionibus, emptionibus, commutationibus, locationibus, ære alieno dissoluendo, diuitijs conseruandis.

Vel in publicis extra bellum, in legibus ferendis, non ferendis, abrogandis, seditionibus comprimentis, conseruandis ciuitatibus, reconciliandis, tributis, vectigalibus, iudicijs disponendis.

In militia, in bellis suscipiendis, non suscipiendis, tempore, loco, rei gerenda modo, captandis, occultandis suis consilijs, hostilibus detegendis, eludendis, militibus deligendis, exercendis, animandis, parandis armis, vasibus, machinis, impedimentis, classibus, commectibus, stipendijs, acie instruenda, pugna pugnanda, victoria moderanda. Attrigit nonnulla Plinius in Traiano.

Hoc veri Principis atque etiam Consulis reconciliare æmulas ciuitates, tumentesque Populos non Imperio magis, quam ratione compescit.

compescere. Intercedere iniquitatibus magistratum, infectumque reddere quicquid fieri non oportuit. Postremo velocissimi syderis instar, omnia inuisere, omnia audire, & undecumque inuocatum statim velut numen adesse: Talia esse crediderim, quae ipse mundi parens temperat nutu, si quando oculos dimisit in terras, & facta mortalium inter diuina opera numerare dignatus est, quibus nunc per te liber, solutusque caelo tantum vacat, postquam te dedit, qui erga hominum genus vice sua fungeris: fungeris enim, sufficisque mandatis, cum tibi dies omnis summa cum utilitate nostra, cum tua laude condonatur.

Laus actionum, & laboris, in tuenda republ.

Latinus Pacatus in panegyri Constantini.

Latinus Pacatus virum egregijs districtu negotijs sic effert laudibus. Gaudent profecto diuina perpetuo motu, & iugi agitatione se vegetat aeternitas, & quicquid homines vocamus laborem, vestra natura est, vt indefessa vertigo caelum rotat, vt maria aestibus inquieta sunt, & stare sol necit, ita tu Imperator continuaris negotijs, & in se quodam orbe redeuntibus semper exercitus es.

Laus iustitiae.

Iust. facies aurea.

Magna imprimis iustitiae veneratio, nec immerito *Ἐπιών ἀπέσσυ δίκας*, monet Argentarius Anthol. l. 4. cuius faciem auream, & aureos oculos fecit Pindarus apud Athenam lib. 12.

Iustitia eorum.

Hæc certe, (vt ait Cyprianus, lib. 12. de ab usionibus) est pax populorum, tu tamen patriæ, immunitas plebis, munimentum gentis, cura languorum, gaudium hominum, temperies aeris, serenitas maris, terræ fecunditas, solatium pauperum, de cuius laude scripsit Libanius Oratione singulari, & præclara habet Tull. lib. 2 officiorum sect. 39. & 40.

Est autem virtus vnicuique suum tribuens, quæ in tres partes diuiditur: Vna naturalis est, quam ab ipsa natura accepimus: altera legitima, quæ est ex constitutione Principis, aut populi autoritate sancita; tertia posita est in consuetudine, quæ ius continet, sine lege propter antiquitatis obseruantiam vtitur.

Iustitia partem & laudationis capta.

Iustitia naturalis in sex quoque partes distribuitur: Prima est religio, iustitia erga Deum, & vis quædam menti insita, quæ Dei metu, & sacrorum ceremonijs hominem regit.

Δικαιοσύνης τὸ κολμισθὸν ἐν τῇ πρὸς θεοῦ εὐσεβείᾳ, inquit Porphyrius, lib. de abstinentia à carnibus.

Secunda pietas, Iustitia, quæ Deo, patriæ, parentibus, amicis, affinis, diligens cultus, ac debita redditur obseruantia, & charitas.

Tertia, gratia officiorum bonorum, amicitiarum memoria, & remuneratio.

Quarta, vindictio, quæ iniustitiam, aut contumeliam defendendo propulset, aut in scelera animaduertit.

Quinta, obseruantia, & veneratio maiorum, vt sacerdotum, & senum.

Sexta, veritas, in dictis, simplicitas, & fides.

Partes iustitiæ sunt, maximè eius, quæ in vindicando, & defendendo posita est, iustos & insontes tueri; iniustos, & noxios persequi: accusando, deferendo, cognoscendo, inquirendo, damnando, supplicijs afficiendo: Acta, contractus, leges, decreta publica, pacta iusta sancire, & sancita defendere, iniusta rescindere, antiquare, abrogare, scæus iniustum tollere, res, & fortunas legitimis dominis reddere, nummos adulterinos tollere, mensuras, & pondera æquare, iustam distributionem facere, dignis digna tribuere, fidem seruare patriæ, principi, magistratibus, popularibus, ciuibus, externis, domesticis, hostibus, gratiam bene meritis referre.

Laus fortitudinis.

Fortitudo murus est Semiramidis, quo vita aduersus tot impendentes malorum procellas munitur.

*Durus, rot ilex tansa bipennibus,
Nigra feracis frondis in Algido,
Per damna, per cades ab ipso
Ducit opes, animumque ferro.*

Et hoc putat esse pati, quod *καταλείπει φυτόν* *Pati quid?*] *ἢ ἰσχυροτέρων*, vt ait Nazianz. in terrastichis,

Est autem virtus, qua res mortiferas, & *ὄρα ἀνασπέρμα*, mortemque ipsam contemnimus.

Fortitudinis quatuor sunt species, quarum splendor est maximus; magnanimitas, fiducia, patientia, perseverantia.

Magnanimitas est exaggerata animi quædam moderatio, qua res magnas & aggredimur, & administramus.

Fiducia est, per quam magnis, & honestis

rebus animus multum in se latere praesidijs, Deo semper auspice existimat.

Patientia est rerum aduersarum honestatis causa, perpassio voluntaria, & diuturna.

Perseuerantia est continuus vitae tenor in rebus honestis, & magnis.

Partes igitur fortitudinis sunt, moderatio in vtraque fortuna; aggressio rerum periculofarum, vt hostium, latronum, ferarum, incendionum, &c. defensio urbium, armorum, vexillorum, &c. tolerantia animi molestiae, dolorum corporis, inedia, sitis, morbi, laboris, algoris, vulnerum, verberum, tormentorum, ignium, paupertatis, ignominiae, naufragiorum, &c.

Laus Temperantiae.

FRANUM porro aureum temperantia, quae ἐν τῇ ἰσότητι πολυφωνίας παρέχει νῆφοντα νοῦν. Est enim rationis in libidine, atque in alios non rectos, animi impetus, firma, ac moderata dominatio.

Temperantiae partes tres sunt, continentia, clementia, & modestia.

Continentia est, qua ratione, & consilio continentur cupiditates.

Clementia, lenitas in puniendo.

Modestia est pudor honestus, & in honoribus moderatio.

Huius igitur munus est, frænare cupiditates, maxime venerem, linguam, gulam, iram: frugalitatem, & sobrietatem exercere in cibo, potuque, abstinentiam à cupedijs, & opiparis condimentis, alios praeterea ad temperantiam incitare verbis, exemplo, legislatione, inter dicto, frui temperantiae commodis, flore, & integritate corporis, suauitate castimoniae, declinare prauas consuetudines, libros obscenos, cantiones, imagines, spectacula impudica, integrum castimoniae florem tueri, studio literarum, labore corporis, abstinentia, siti, inedia, modesto vestitu, fuga, & latebris.

Nonnulla assequutus est Latinus Pacatus, insignis orator, in Panegyrico Theodosij.

An quis ferret moleste, ad Principis senium modum coerceri? aut subtractum doleret sibi de priuata luxuria, cum videret Imperatorem rerum potentiam, terrarum, hominumque dominum, parè, contenteque viuentem, modico, & castrensi cibo ieiunia longa solantem? Ad haec aulam omnem Sparranis gymnasijs duriores, laboris, patientiae, fru-

galitatis exemplis abundantem neminem inueniri, qui auderet ad penum regium flagitare, remotorum litorum piscem, peregrini acris volucres, alieni temporis florem, &c. caetera planè egregia.

Tandem addit. Tuae, Imperator, epulae mensis communibus parciores locorum, ac temporum fructibus instruantur. Hinc certati in omnes luxuriae pudor, parcimoniae cultus inoleuit, & quiescentibus legum sumptuariarum minis, subit quandoque priuatum sui poenitentia.

Laus Clementiae.

CLEMENTIA Dei natura est, virtus vna ex Clementia omnibus maxime amabilis, in cuius commendationem extat praecleara Themistij oratio, de humanitate Theodosij Imperatoris, habita in Senatu.

Nonnulla item attigit Chrysofost. in orat. Flauiani, homil. 20. ad populum Antiochenum.

Multa quoque, & praecleara habet Claudianus in Panegyri Manlij Theodorici, iuxta vers. 20.

Sed quis artifex laudem clementiae melius tyrones docebit, quam M. Tullius orat. pro M. Marcell. nu. 8.

Domuisti gentes immanitate barbaras, multitudine innumerabiles, locis infinitas, omni copiarum genere abundantes, sed tamè ea vicisti, quae & naturam, & conditionem, vt vinci possent, habebant.

Nulla est enim tanta vis, tanta copia, quae non ferro, ac viribus debilitari, frangique possit. Verum animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare, aduersarium nobilitate, ingenio, virtute praestantem, non modo extollere iacentem, sed etiam amplificare eius pristinam dignitatem: haec qui facit, non ego cum summis viris comparo, sed simillimum Deo iudico.

Hanc eandem virtutem egregie laudat Aristides in panegyrico Marci Aurelij Antonini vbi ait;

Ἡμερότητι, καὶ ἐπιεικείᾳ διενήνοχεν ἀπάντων βασιλέων. ὥστε μικρὸν ἢ οἷα πατρὸς, μικρὸν ἢ ἰα ποιμὴν τῶν ἀλλῶν εἶπεν εἶνα.

LAM